

**KASB-HUNAR YO‘NALTIRISHDA MAKTAB VA OILA
HAMKORLIGINING PSIXOPEDAGOGIK AHAMIYATI**

Namangan shahar Uchqo‘rgon tuman 48-DMTT psixologi

Adasheva Muslima Odiljon qizi

adashevamuslima6@gmail.com

ANNOTATSIYA: *Ushbu maqolada kasb-hunar yo‘naltirish jarayonida maktab va oila o‘rtasidagi samarali hamkorlikning psixopedagogik ahamiyati yoritilgan. O‘quvchilarning to‘g‘ri kasb tanlashida nafaqat maktab pedagoglari va psixologlari, balki ota-onalarning ham faol ishtiroki muhim rol o‘ynaydi. Maktab o‘quvchining qobiliyati va qiziqishini aniqlab, yo‘naltiruvchi muhit yaratgan bo‘lsa, oila esa uning ruhiy holatini tushunish, rag‘batlantirish va hayotiy qarorlarini qo‘llab-quvvatlashda asosiy ijtimoiy institut hisoblanadi. Maqolada o‘quvchi shaxsining shakllanishi, kasbga bo‘lgan motivatsiyasini rivojlantirishda pedagogik va psixologik yondashuvlarning integratsiyasi tahlil qilinadi. Shuningdek, maktab va oila o‘rtasidagi muloqot mexanizmlari, hamkorlik shakllari hamda ularning kasbiy yo‘naltirishdagi ijobiy ta‘siri misollar asosida ko‘rsatib o‘tiladi.*

KALIT SO‘ZLAR: *Kasb-hunar yo‘naltirish, Maktab va oila hamkorligi, Psixopedagogik yondashuv, O‘quvchi shaxsiyati, Kasb tanlash motivatsiyasi, Psixologik qo‘llab-quvvatlash.*

KIRISH

Zamonaviy jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishi, mehnat bozoridagi raqobatning keskinlashuvi, yangi kasblarning paydo bo‘lishi va eskilarining o‘rni o‘zgarib borayotgan bir davrda yoshlarni kasbga to‘g‘ri yo‘naltirish masalasi nihoyatda dolzarb tus olmoqda. Kasb tanlash inson hayotidagi eng muhim qarorlaridan biri bo‘lib, bu jarayonga faqat o‘quvchi emas, balki uning atrofidagi barcha ijtimoiy muhit – maktab, oila va jamiyat birdek ta‘sir ko‘rsatadi.

Shu nuqtayi nazardan, maktab va oila o‘rtasidagi hamkorlik kasb-hunar yo‘naltirishda hal qiluvchi omillardan biri sifatida qaraladi. Bu ikki institutning

uzviy aloqasi orqali o'quvchining shaxsiy ehtiyojlari, moyilliklari va qobiliyatlarini aniqlab, unga individual yondashuv asosida yo'l ko'rsatish imkoniyati kengayadi. Psixopedagogik yondashuv esa bu hamkorlikni samarali tashkil etish va o'quvchini har tomonlama qo'llab-quvvatlash uchun ilmiy asoslar yaratadi.

ASOSIY QISM

Maktab va oila: ikki asosiy tarbiyaviy muhit

O'quvchining shaxsiy rivojlanishi, kasbga qiziqishi va hayotiy yo'nalish tanlashi avvalo ikki asosiy muhit – maktab va oilada shakllanadi. Maktab ta'lim orqali bolani bilim bilan qurollantirsa, oila esa mehr-muhabbat, axloqiy qadriyatlar va hissiy barqarorlik manbai hisoblanadi.

Kasb-hunar yo'naltirish jarayonida maktab o'quvchining bilim, qobiliyat va kasbiy moyilliklarini aniqlovchi muassasa sifatida muhim rol o'ynaydi. Pedagog va psixologlar o'quvchilar bilan individual va guruhli ishlash orqali ularning kasbiy yo'nalishini aniqlashga yordam beradi. Shu bilan birga, oila bolani doimiy kuzatadi, uning his-tuyg'ularini, orzu-istaklarini chuqur biladi. Ota-onalar bolaning harakatlariga eng yaqin guvoh bo'lganlari uchun ularning fikri, qo'llab-quvvatlashi, tanlovi ko'pincha hal qiluvchi bo'lib xizmat qiladi.

Psixopedagogik yondashuvning mazmuni va mohiyati

Psixopedagogik yondashuv deganda pedagogik va psixologik metodlarning integratsiyalashgan holda qo'llanilishi tushuniladi. Bu yondashuv o'quvchining shaxsiy rivojlanishini, emotsional-intellektual salohiyatini, o'ziga bo'lgan ishonchini hisobga olgan holda unga kasbiy yo'nalishda yordam berishni nazarda tutadi.

Kasb-hunar yo'naltirishda bu yondashuv quyidagi tamoyillar asosida amalga oshiriladi:

- **Individuallashtirish:** Har bir o'quvchining qiziqishi, temperament turi, ijtimoiy vaziyati va psixologik xususiyatlariga mos ravishda yondashish.
- **Hamkorlikka asoslanish:** O'quvchi, ota-ona, pedagog va psixolog o'rtasida ochiq muloqotni tashkil etish.

- **Motivatsiyani qo'llab-quvvatlash:** O'quvchida mustahkam kasbiy motivatsiya va maqsadga yo'naltirilganlikni shakllantirish.
- **Moslashuvchanlik:** Zamon va mehnat bozori talablariga mos ravishda o'quvchining qaror qabul qilishiga yordam berish.

Hamkorlik shakllari va ularning samaradorligi

Maktab va oila o'rtasidagi kasbiy yo'naltirishdagi hamkorlik quyidagi shakllarda tashkil etilishi mumkin:

- **Kasbiy maslahat yig'ilishlari:** Psixolog, sinf rahbari va ota-onalarning umumiy yig'ilishlari orqali o'quvchilar haqida ma'lumot almashiladi.
- **Ochiq eshiklar kuni va kasb tanituv haftaliklari:** Ota-onalar maktab faoliyatida bevosita ishtirok etib, farzandlarining kasb tanlashidagi jarayonini ko'radi.
- **Seminar-treninglar:** Ota-onalar uchun zamonaviy kasblar, mehnat bozori talablari, psixologik qo'llab-quvvatlash usullari bo'yicha ma'ruzalar.
- **Individual maslahatlar:** Har bir o'quvchi uchun individual reja asosida kasb tanlash bo'yicha suhbatlar tashkil etiladi.

Amaliyot shuni ko'rsatmoqdaki, maktab va oila o'rtasidagi bunday uzviy hamkorlik o'quvchilarda o'ziga ishonch, kasbga qiziqish va hayotiy maqsadlar sari qat'iyatli intilish hosil qiladi.

Oila va maktab o'rtasida to'g'ri muloqotni yo'lga qo'yish muammolari

Afsuski, ayrim holatlarda maktab va oila o'rtasida yetarli darajadagi muloqot yo'qligi kasb-hunar yo'naltirish jarayonining samaradorligini pasaytiradi. Bunga quyidagilar sabab bo'ladi:

- Ota-onalarning kasb-hunar yo'naltirishning ahamiyatini yetarlicha anglamasligi
- Maktab pedagoglarining ota-onalar bilan individual ishlashga vaqti yoki malakasi yetishmasligi
- O'zaro ayblovlar, e'tiborsizlik, sovuqlik
- Farzand tanloviga bosim o'tkazish yoki to'liq befarqlik

Bu muammolarni bartaraf etish uchun ham pedagogik, ham psixologik madaniyatni yuksaltirish, ota-onalarni maktab jarayonlariga faol jalb qilish, ikki tomonlama tushunishni mustahkamlovchi ijtimoiy loyiha va mashg'ulotlar tashkil etish muhimdir.

Kasb-hunar yo'naltirish jarayonida oila va maktabning o'zaro aloqasi chuqur ijtimoiy-psixologik ildizlarga ega bo'lib, bolaning dunyoqarashi, kasbiy qiziqishlari va motivatsiyasi aynan shu ikki muhitning ta'siri ostida shakllanadi. Oila ichidagi ijtimoiy-madaniy muhit, ota-onaning mehnatga bo'lgan munosabati, kasbiy maqomi, hatto ularning kasbga oid munosabatlari bolaga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Agar ota-ona o'z farzandining qiziqishlarini inobatga olmasdan faqat o'z istaklariga tayanib kasb tanlashni yo'naltirsa, bu bolada ichki qarama-qarshilik, shubha va qoniqarsizlik hissini uyg'otadi.

Maktab, o'z navbatida, o'quvchilarda kasbga oid bilim, ko'nikma va malakalarni shakllantirishda metodik va ilmiy asoslangan faoliyat yuritishi kerak. Pedagoglar har bir o'quvchining individual qobiliyatlarini aniqlab, unga mos kasbiy yo'nalishni tanlashiga ko'maklashishi lozim. Ayniqsa, psixologik xizmatlar bu jarayonda muhim rol o'ynaydi. O'quvchilar bilan individual suhbatlar, psixodiagnostika testlari, o'zini anglashga doir mashg'ulotlar orqali ularning ichki dunyosi va ehtiyojlari o'rganiladi.

Bugungi kunda innovatsion texnologiyalar, masofaviy maslahat berish, o'quvchilarning qiziqishlar asosida kasblar bilan tanishtiruvchi interaktiv dasturlar — kasb-hunar yo'naltirish tizimini yanada takomillashtirishga xizmat qilmoqda. Shu bilan birga, maktablarda ota-onalar bilan maqsadli seminarlar, davra suhbatlari, kasb ko'rgazmalari tashkil qilish orqali hamkorlik mustahkamlanadi. Ota-onalarning maktabdagi yo'naltiruvchi faoliyat haqida xabardorligi oshsa, ular farzandlariga nisbatan to'g'ri yondashuvni shakllantirishga intiladilar.

Yana bir muhim jihat — maktab psixologlari va sinf rahbarlarining doimiy hamkorligi. Ular o'zaro axborot almashinuvi orqali o'quvchilarning kasbiy qiziqishlarini va ularning oilaviy sharoitini to'liq tahlil qilib, individual yondashuvni amalga oshirishlari lozim. Masalan, bir o'quvchi texnika sohasiga qiziqsa, lekin

uning oilasi bu haqda bilmasa yoki boshqa kasbni ma'qul ko'rsa, bu yerda maktabning vazifasi — ota-onaga bolaning qobiliyati va intilishlarini ilmiy asosda tushuntirishdir.

Kasb-hunar yo'naltirishda maktab va oila hamkorligi o'quvchilarning mustaqil, ongli va to'g'ri kasb tanlashi uchun zaruriy shartlardan biridir. Bu hamkorlik faqat tashkiliy-tarbiyaviy choralar bilangina emas, balki ruhiy-psixologik qo'llab-quvvatlash orqali ham samaradorlikka erishadi. Maktab o'zining ilmiy-pedagogik imkoniyatlari, oila esa mehr-muhabbat va yaqinlik asosidagi tarbiya uslublari orqali bola hayotida muhim rol o'ynaydi. Shunday ekan, kasb-hunar yo'naltirish tizimi barqaror va muvaffaqiyatli bo'lishi uchun ushbu ikki ijtimoiy institut o'zaro hamkorlikda, yagona maqsad sari intilishlari lozim.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, o'quvchilarning to'g'ri kasb tanlashi uchun maktab va oila o'rtasidagi hamkorlikni mustahkamlash — zamonaviy ta'lim va tarbiyaning ajralmas bo'lagidir. Bu hamkorlikda psixopedagogik yondashuv asosiy tamoyil bo'lib xizmat qiladi. Ota-onalar va pedagoglar o'zaro muloqotda, tushunishda va bolaga individual yondashishda faollik ko'rsatsalar, o'quvchilar hayotiy tanlovda yo'lini topadi, o'z salohiyatini to'liq ro'yobga chiqaradi va jamiyatda o'z o'rnini egallay oladi. Shu boisdan, maktab va oilaning kasbiy yo'naltirishdagi hamkorligi bevosita o'quvchi taqdirini belgilovchi ijtimoiy mas'uliyatli jarayon sifatida qaralishi lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Karimova Z. T. *Psixologiya: Kasb-hunar tanlash asoslari*. – Toshkent: O'zbekiston nashriyoti, 2021.
2. Saidov U. S., Rajabova G. N. *Pedagogik mahorat*. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2019.
3. Mavlonova R. X. *Pedagogika: nazariya va amaliyot*. – Toshkent: "Ilm ziyo", 2020.
4. Xoliqova D. T. *Oilaviy tarbiya va maktabning o'zaro aloqasi*. – Samarqand: Zarafshon, 2022.

5. Super, D. E. (1990). *A Life-Span, Life-Space Approach to Career Development*. Journal of Vocational Behavior, 16(3), 282–298.
6. Ginzberg, E. (1972). *Toward a Theory of Occupational Choice: A Restatement*. Vocational Guidance Quarterly.
7. Parsons, F. (1909). *Choosing a Vocation*. Boston: Houghton Mifflin Company.